

FN-fakta FN OCH MATFRÅGAN

Antalet hungrande och undernärda i världen uppskattas idag till 963 miljoner människor.

Var femte sekund dör ett barn under tio år av svält eller sjukdomar orsakade av undernäring. Detta trots att världen redan idag producerar tillräckligt med mat för jordens befolkning på 6,7 miljarder människor. Inom FN-systemet jobbar en rad organ med verksamhet som relaterar till mat och hunger för att försöka motverka denna pågående katastrof.

HUNGER OCH UNDERNÄRING

Akut hunger eller svält uppkommer i olika katastrofsituationer som krig, torka eller översvämningar. Den typen av kriser motsvarar dock bara åtta procent av alla hungerns offer. 92 procent av de hungrande lider i stället av kronisk undernäring.

Undernäring uppstår när en person under en längre tid inte har möjlighet att inta tillräckligt med näring för att täcka det dagliga energi- och proteinbehovet, eller behovet av vitaminer och mineraler. Undernäring leder till försämrat immunförsvar som i sin tur ökar risken att drabbas av infektionssjukdomar som luftvägsinfektioner, diarré, mässling, och malaria. I genomsnitt anses en vuxen behöva 2100 kalorier på dygn för att leva ett hälsosamt liv. Barn är särskilt utsatta för undernäring. När ett barn väger mindre än 80 procent av vad som anses vara normalt definieras detta som akut undernäring.

Omkring tio miljoner människor dör varje år av undernäring och sjukdomar relaterade till detta tillstånd. De hungrande finns i alla åldrar, från spädbarn vars mödrar inte kan producera nog med bröstmjolk, till äldre som saknar släktingar som tar hand om dem. Det är de arbetslösa invånarna i städernas slum, de jordlösa lantarbetarna, de föräldralösa barnen och de sjuka som skulle behöva särskild mat. Oddsens talar mot den största majoriteten av dessa människor redan från födseln. Över 20 miljoner barn med låg födselvikts (*LBW, Low Birthweight*) föds varje år. Även om de överlever spädbarnstiden, får många LBW-barn hämrad fysisk och kognitiv tillväxt under uppväxten. Som vuxna resulterar detta i reducerad arbetskapacitet och inkomst.

TRYGGAD TILLGÅNG TILL MAT

FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO definierar tryggad tillgång till mat ("food security") som det tillstånd då alla människor, vid alla tidpunkter, har fysisk, social och ekonomisk tillgång till tillräcklig, säker och näringsrik mat. Detta

En flicka i byn Suragaudi, Nepal, hjälper till med maten. Foto: WFP/James Giambrone

innebär att de ska kunna tillgodose sina näringsbehov och få den mat de behöver för att kunna leva ett aktivt och hälsosamt liv.

Motsatsen, dvs otillräcklig tillgång till mat ("food insecurity"), råder då människor är undernärda på grund av att mat i tillräcklig mängd inte finns inom räckhåll. Idag saknar nära en sjundedel av jordens befolkning tillräckligt med mat för att leva ett friskt och aktivt liv, vilket gör hunger och undernäring till det största hotet i världen mot människors hälsa – större än hiv/aids, malaria och tuberkulos tillsammans.

Det har aldrig tidigare funnits så mycket mat som idag. I kvantitativa termer produceras det redan tillräckligt med mat för att mätta hela jordens befolkning på 6,7 miljarder människor. Varför måste det då vara så att nästan var sjunde människa i världen hungrar?

"Det är inte brist på mat som orsakar hunger och undernäring utan fattigdom

och brist på demokrati och rättvisa. Fattiga människor har svårare att få tillgång till mat eftersom de saknar makt, köpkraft och resurser att själva producera tillräckligt med mat", skriver FAO som svar på sin webbsida.

VAR FINNS DE HUNGRANDE?

Av de 963 miljoner hungrande och undernärda i världen bor över 60 procent i sju länder: Indien, Kina, Demokratiska Republiken Kongo, Bangladesh, Indonesien, Pakistan och Etiopien. Framsteg i dessa länder med stora befolkningar skulle innebära en mycket betydande minskning av den globala hungern.

Sett per region bor nästan två tredjedelar av de hungrande i Asien, en världsdelen med en mycket stor folkmängd och relativt långsamma framsteg i kampen mot hungern. Några länder i Sydostasien, däribland Thailand och Vietnam, har gjort stora framsteg medan situationen har försämrats i Södra Asien och Centralasien.

Det största antalet hungrande finns alltså i Asien. Men Afrika är den kontinent där hungern och undernäringen minskar långsammast och där procentandelen hungrande är störst. Mer än var tredje afrikan söder om Sahara är kroniskt hungrig vilket är den högsta andelen undernärda människor i världen i förhållande till befolkningsmängden. I Demokratiska Republiken Kongo har antalet hungrande ökat kraftigt under senare år p g a det utdragna kriget. Stora framsteg i kampen mot hunger har gjorts i Ghana, Nigeria, Mocambique och Malawi.

Innan priserna på livsmedel började stiga 2006 var Latinamerika och Karibien de mest framgångsrika regionerna i världen när det gäller att minska hungern. Därefter har antalet hungrande börjat stiga igen.

Länder i Mellanöstern och Nordafrika har generellt sett de lägsta nivåerna av undernäring bland utvecklingsländerna. Konflikterna i Afghanistan och Irak samt höga matpriser har dock ökat antalet hungrande även i denna region.

VILKEN ÄR TRENDEN?

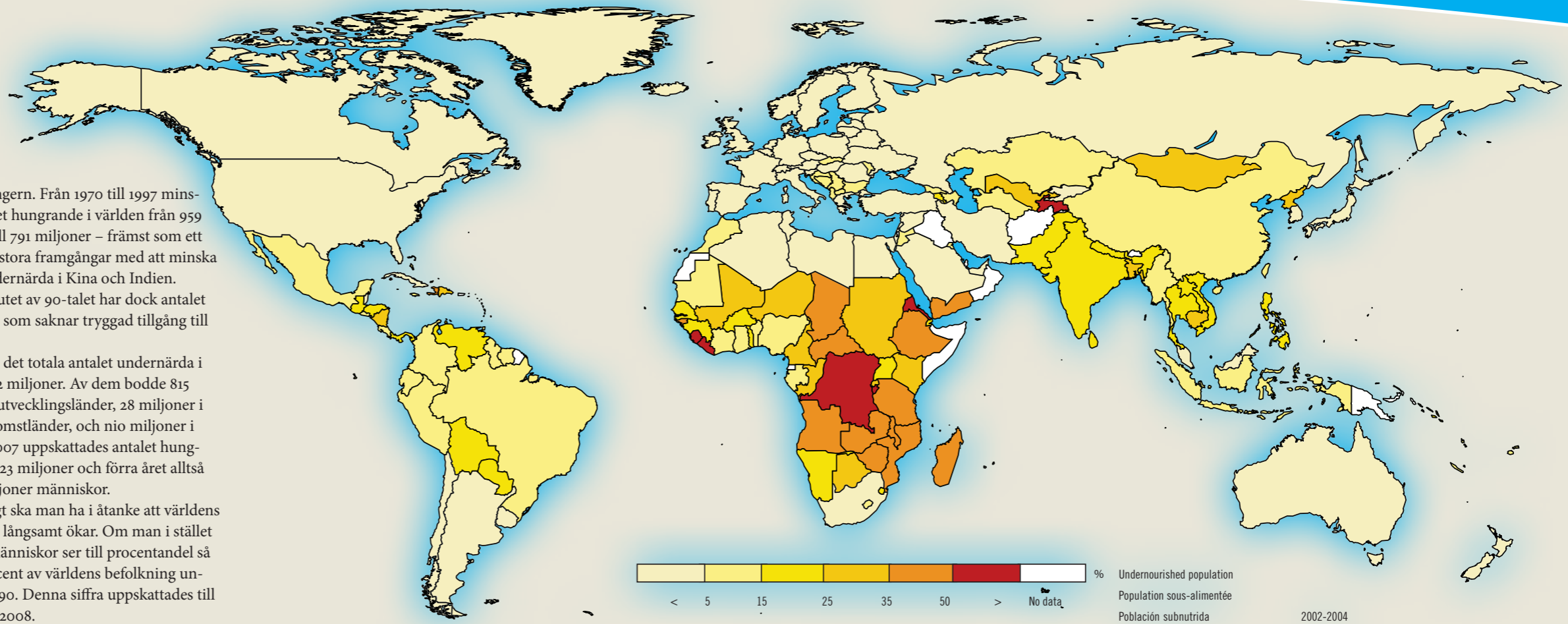
Under 1900-talets senare del höll mänskligheten på att vinna kampen mot sin äldsta

fiende, hungern. Från 1970 till 1997 minskade antalet hungrande i världen från 959 miljoner till 791 miljoner – främst som ett resultat av stora framgångar med att minska antalet undernärda i Kina och Indien.

Sedan slutet av 90-talet har dock antalet människor som saknar tryggad tillgång till mat ökat.

2002 var det totala antalet undernärda i världen 852 miljoner. Av dem bodde 815 miljoner i utvecklingsländer, 28 miljoner i mellaninkomstländer, och nio miljoner i i-länder. 2007 uppskattades antalet hungrande till 923 miljoner och förra året alltså till 963 miljoner människor.

Samtidigt ska man ha i åtanke att världens befolkning långsamt ökar. Om man i stället för antal människor ser till procentandel så var 20 procent av världens befolkning undernärdd 1990. Denna siffra uppskattades till 17 procent 2008.

Hungern i världen. Procentandel undernärda i varje land. Källa: FAO

Aktörer inom FN-systemet

FAO

FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO (*Food and Agriculture Organization*) leder FN:s och det internationella samfundets ansträngningar för att skapa en värld utan hunger. FAO har huvudansvaret för att föra ut kunskap om den rådande situationen och för att driva på samtliga regeringar så att de tar sitt ansvar för att världens befolkning ska få tryggad tillgång till mat.

Organisationen verkar i samråd med både utvecklingsländer och industrialiserade länder och fungerar som ett neutralt forum där nationer kan mötas för att förhandla fram avtal eller diskutera policy. FAO är även en källa till kunskap och information och arbetar kontinuerligt med kunskapsöverföring till regeringarna. Alla länder i världen är medlemmar i FAO och dessutom ingår EU som egen medlem.

FAO är FN:s första fackorgan och grundades en vecka före bildandet av själva FN 1945. Redan 1943 hade framsynta världsledare börjat diskutera frågan på initiativ av USA:s president Franklin Roosevelt eftersom de insåg att säkrad matförsörjning krävdes för att få en hållbar fred. De förstod att det bästa sättet att bistå de krigsdrabbade

länderna var att skapa förutsättningar för dessa länder att producera sin egen mat och därmed också ha möjlighet att ansvara för sin egen nationella utveckling.

Sedan grundandet 1945 har FAO fokuserat på att förbättra levnadsförhållandena för landsbygdsbefolkningen i utvecklingsländer, där 75 procent av de fattiga och hungrande i världen fortfarande lever. FAO:s mandat omfattar jordbruksfrågor, landsbygdsutveckling, skogsbruk och fiske. Organisationen stödjer regeringarna med kunskap och metoder för hur de ska kunna effektivisera dessa sektorer. Målet med insatserna är att länderna på sikt ska få medel och kunskap att själva säkerställa matförsörjningen för sina befolkningar.

Att trygga tillgången till mat är FAO:s främsta uppgift och en värld utan hunger har varit FAO:s mål sedan starten.

Se www.faoorden.se

WFP

FN:s världslivsmedelsprogram WFP (*World Food Programme*) grundades 1963 med uppgift att hantera FN:s matbistånd. WFP är idag världens största humanitära organisation och planerar att under 2009 nå ut med

hjälp till över 100 miljoner människor i ca 80 länder med en budget på 5,3 miljarder dollar.

WFP arbetar för att möta behoven i katastrofsituationer samt med ekonomisk och social utveckling, allt utifrån ett hållbarhets-, genus- och miljöperspektiv. Organisationen räddar liv i nödsituationer, förhindrar akut svält, återupprättar människors matsäkerhet efter konflikter, minskar kronisk svält och undernäring, ökar länders kapacitet att hantera matosäkerhet samt stödjer lokala inköp av mat. WFP har flera program som särskilt riktar sig till utsatta grupper som barn, hiv/aids-smittade, flyktingar samt kvinnor och flickor.

Förutom matbistånd är WFP ansvarigt för att tillhandahålla det logistiska stöd som krävs för FN:s humanitära insatser. Organisationen arbetar också för att hungern i världen ska prioriteras på den internationella agendan och formulerar policys, strategier och insatser som direkt gynnar de fattiga och hungrande i världen.

Att få mat betyder för många fattiga och utsatta människor att de kan sluta fundera på hur de ska få mat nästa gång, och istället kan koncentrera sig på att bygga en hållbar

framtid. Ett mål mat kan därför betyda frihet att utveckla ett samhälle. Projekten ska hjälpa utsatta människor att komma på fötter så att de så småningom själva kan säkra tillgången till mat.

Se www.wfp.se

IFAD

Internationella Jordbruksutvecklingsfonden IFAD (*International Fund for Agricultural Development*) är ett specialiserat FN-organ som etablerades 1977 i anslutning till matkrisen i Sahel-området i Afrika. Syftet med fonden var att finansiera jordbruksutvecklingsprojekt i utvecklingsländerna, framförallt i syfte att öka matproduktionen. IFAD:s mål är att minska den utbredda fattigdomen på landsbygden genom samverkan med regeringar, frivilligorganisationer, finansärer och berörda folkgrupper.

Sedan 2001 är svensken Lennart Båge FAO:s generaldirektör. IFAD har liksom FAO och WFP sitt huvudkontor i Rom.

Se www.ifad.org

UNDP

FN:s utvecklingsprogram UNDP (*United*

Nations Development Programme) är FN:s organ för global och långsiktig hållbar utveckling. UNDP har landkontor i 166 länder där man stödjer regeringarna i deras arbete med att finna lokala lösningar för att stärka demokratin, bekämpa fattigdomen, förebygga och lösa konflikter samt motverka miljöförstöring och spridning av hiv/aids. Ökad respekt för mänskliga rättigheter och en starkare ställning för kvinnor är målsättningar som ska genomsyra allt arbete som UNDP gör.

UNDP har också ett samordnande ansvar inom FN och på landnivå är det ofta UNDP-chefen som samordnar alla FN-insatser. Organisationen har dessutom ett särskilt ansvar för att koordinera nationella och globala insatser för att nå millenniemålen.

Se www.undp.se

FN:S MILLENNIEMÅL

Vid millennieskiftet år 2000 enades världens ledare om åtta utvecklingsmål som ska vara uppfyllda till 2015. Ett av målen är att halvera andelen människor som lider av extrem fattigdom och hunger. Att leva i extrem fattigdom innebär bl a att man försö-

ker överleva på 1,25 dollar per dag. När FN presenterade sin halvtidsrapport om millenniemålen sommaren 2007 var bedömningen att målet skulle nås på global nivå ifall dåvarande utvecklingstakt höll i sig. Sedan dess har utvecklingen avstannat och i flera länder gått åt helt fel håll, till stor del p g a de höjda mat- och bränslepriserna och finanskrisen. Enligt ett uttalande av Världsbanken i december 2008 hade ytterligare 130 till 155 miljoner människor fallit ner i extrem fattigdom under det senaste året.

Se www.millenniemalen.nu

LEDNINGSGRUPP FÖR MATKRISEN

I april 2008 etablerade FN:s generalsekretär Ban Ki-moon en ledningsgrupp för den globala matkrisen (*High-level Task Force on the Global Food Security Crisis*). Han är själv ordförande för gruppen som också inkluderar cheferna för berörda FN-organ samt Världsbanken, Världshandelsorganisationen WTO och Internationella Valutafonden, IMF. Gruppens främsta uppgift är att arbeta för en gemensam och kraftfull respons på matkrisen i världen.

Se www.un.org/issues/food/taskforce

Rätten till mat och vatten

Den mänskliga rättigheten till mat finns uttryckt i flera olika deklarationer och konventioner, däribland FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (MR-deklarationen) och Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-konventionen). De länder som anslutit sig till konventionen är juridiskt skyldiga att arbeta för förverkligandet av dessa rättigheter.

I december 2008 antog FN:s generalförsamling ett tilläggsprotokoll till ESK-kon-

ventionen. När protokollet träder i kraft kommer individer vars länder anslutit sig till protokollet att kunna klaga hos ESK-kommittén i de fall där de anser att deras regering kränker deras rättigheter enligt konventionen.

Bristen på rent dricksvatten och sanitet är avgörande skäl till att fattigdom, hunger och sjukdomar är så utbredda i utvecklingsländerna. Vatten är dessutom en förutsättning för att kunna producera mat. Men rätten till vatten är inte specificerad i de

grundläggande dokumenten om mänskliga rättigheter. För att komma runt detta har rätten till vatten definierats av ESK-kommittén som en del av rätten till mat och rätten till hälsa.

Inom FN-systemet arbetar bl a FN:s specialrapportör för rätten till mat med dessa frågor. Sedan november 2008 har FN också en särskild rapportör för rätten till vatten. FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO har en särskild enhet som arbetar med rätten till mat. Se www.fao.org/righttofood

Det här kan DU göra!

När många myror kommer med sitt strå så blir det till slut en stor stack. Kom med i kampen mot hungern – tillsammans kan vi göra skillnad! Här är några förslag på hur du kan engagera dig:

1

Lär dig mer!

På FAO:s svenska webbsida finns fakta om jordbrukets, skogens och fiskets roll för en uthållig utveckling. Du kan också läsa om klimatförändringar, om bio-bränslen, om millenniemålen och mycket mer. Se www.faanorden.se.

Se också www.fn.se, www.millenniema-len.nu, www.undp.se, www.wfp.se och www.gapminder.org.

FN-förbundet ger ut FN-rapporter i sammanfattning på svenska (se www.fn.se/butik) och ordnar kurser och andra utbildningar (se www.fn.se/utbildning).

2

Inspirera andra!

Ta upp frågan om mat och försörjning i din familj, förening, skola, vänkrets... Ge andra ett ex av Världshorisonts temanummer om mat och be dem läsa. Ni kan sedan diskutera frågor som: Vi delar denna enda värld och resurserna ska räcka till alla, vad innebär det? Hur ser världen ut? Vilka lider av kronisk undernäring och varför? Vad är uthållig utveckling? Vad innebär vår livsstil för miljön? Kan jag minska mitt eget "fotavtryck"?

Världshorisont kan beställas på www.fn.se/butik

3

Bjud ett barn på skolmat!

Gratis skolmat i fattiga länder har flera positiva effekter. Utbildning är en väg ut ur fattigdom. Gratis mat lockar hungriga barn till skolan. Näringen från maten gör att barnet blir friskare och lär sig mer. Trycket på familjen att överleva lättar och hela samhället gynnas.

Om du bjuder ett barn på skolmat hjälper du alltså både barnet, familjen och i förlängningen hela samhället. FN-förbundet har därför startat kampanjen *Skolmat blir kunskap* som slussar pengar till WFP:s skolmatsprojekt. Läs mer om hur du kan engagera dig på www.fn.se/skolmat eller ge ett bidrag via **pg 90 00 79-5** (ange "skolmat").

4

Handla rättvisemärkt!

Genom att välja rättvisemärkta varor påverkar du utvecklingen i världen i positiv riktning. Rättvisemärkt (*Fairtrade*) är en kvalitetsstämpel som garanterar att de som arbetat med din vara har goda arbets- och levnadsvillkor. Verksamhet i utvecklingsländer som är fairtrade-certifierad har dessutom positiv effekt på det omgivande samhället; den föregår som gott exempel och tvingar andra aktörer att höja ribban.

Välj också gärna ekologiska produkter (tex med KRAV-märkning).

5

Påverka Reinfeldt!

FN:s utvecklingsprogram UNDP har startat en uppseendeväckande kampanj, "Help Sweden", som går ut på att namnunderskrifter samlas in till ett upprop till statsminister Fredrik Reinfeldt. Budskapet är att statsministern under sitt EU-ordförandeskap hösten 2009 bör göra millenniemålen och fattigdomsbekämpning till en huvudfråga. Se www.helpsweden.org

6

Skriv en insändare!

Lokaltidningar har ofta insändarsidor där det är lätt att få in ett bidrag. Ett ämne kan vara "Den rika världens finanskris får inte överskugga den fattiga världens matkris". Uttryck dina åsikter och försök uppmuntra andra till engagemang och aktivitet.

FN-fakta nr 1/09: FN och matfrågan

Text: AnnaLena Andrews. Uppgifterna i faktabladet är till största delen hämtade från FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO. Faktabladet kan beställas från FN-förbundet (upp till 10 ex gratis) · E-post: info@fn.se · Telefon: 08 – 462 25 40 · www.fn.se

